



Schenking met voorbehoud vruchtgebruik: positie van langstlevende echtgenoot?

De schenking met voorbehoud van vruchtgebruik heeft meerdere voordelen. Als schenker kunt u immers via het vruchtgebruik de inkomsten en een bepaalde mate van controle behouden na de schenking. Wanneer u als ouder aan uw kinderen schenkt, wenst u deze controle en inkomsten samen te behouden, en later ook als langstlevende ouder, liefst zonder dat hiervoor bijkomende schenk- of erfbelasting betaald moet worden. Hoe kunt u deze bescherming van de langstlevende vruchtgebruiker organiseren? En welke aandachtspunten houdt u het best in uw achterhoofd?

Voorbehoud vruchtgebruik

Vruchtgebruiker vs. blote eigenaar

Door een schenking te doen met voorbehoud van vruchtgebruik, behoudt u als schenker het levenslange vruchtgebruik op de geschonken goederen. U behoudt zo het recht op de vruchten, zoals interesten en dividenden. Sinds de invoering van het nieuwe goederenrecht op 1 september 2021 is het niet meer mogelijk om het begrip 'vruchten' te herdefiniëren, om zo bijvoorbeeld een bepaalde opbrengst of meerwaarde onder de vorm van 'vruchten' aan u te laten toekomen na de schenking.

In voorkomend geval kunt u overwegen om met een bijkomende last te werken. Naast de vruchten, heeft u als vruchtgebruiker ook recht op het gebruik. Dat kan letterlijk het gebruik zijn, denk maar aan de schenking van een onroerend goed dat u na de schenking wilt blijven bewonen. Het kan ook om het beheer gaan, bijvoorbeeld bij de schenking van een effecten- of beleggingsportefeuille, of het uitoefenen van stemrecht wanneer u de aandelen van de familiale vennootschap of uw maatschap schenkt.

De begiftigden worden blote eigenaar en worden pas volle eigenaar als de vruchtgebruikers overlijden, of als de vruchtgebruikers reeds bij leven van hun vruchtgebruik afstand hebben gedaan, of dit zouden willen omzetten tegen een lijfrente. Als blote eigenaar zijn hun rechten dus eerder beperkt, wat niet wegneemt dat ze minstens kunnen toekijken op hoe u als vruchtgebruiker met de aan hen geschonken goederen omgaat. Naast de eventuele verzekerings- en onderhoudsplicht die u als vruchtgebruiker zal hebben (art. 3.151 en 3.153 BW), hebben de kinderen – blote eigenaars van een onroerend goed – ook een jaarlijks 'bezichtigingsrecht' (art. 3.149 BW). Wilt u hieromtrent andere afspraken maken, dan zal dit uitdrukkelijk voorzien moeten worden in de schenkingsakte.

Schenk - en erfbelasting

De schenking met voorbehoud van vruchtgebruik moet notarieel gebeuren als u een geldige (niet-vernietigbare) schenking wilt. Een dergelijke notariële schenking, ongeacht dit voor een Belgische dan wel buitenlandse notaris gebeurt,

is verplicht registreerbaar, waardoor er schenkbelasting verschuldigd zal zijn. Afhankelijk van de geschonken goederen (roerend of onroerend) en het gewest waarin de schenker woont, gelden andere tarieven. Zo zal de schenking van roerende goederen aan uw kinderen in het Vlaams en Brussels gewest belast worden tegen 3% (3,3% in het Waals gewest) en de schenking van onroerende goederen aan uw kinderen zal in de drie gewesten belast worden tegen opklimmende tarieven van 3% tot 27%.

De tarieven worden weliswaar berekend op de waarde van de geschonken goederen in volle eigendom (art. 2.8.3.0.1. VCF); er wordt dus geen rekening gehouden met het voorbehouden vruchtgebruik. Anderzijds zullen uw kinderen, de blote eigenaars, geen erfbelasting meer verschuldigd zijn op het uitdoven van het vruchtgebruik bij uw overlijden. Ze worden dus op dat moment volle eigenaar, zonder dat er nog schenk- of erfbelasting verschuldigd is.

Positie van de langstlevende

Twee schenkers

Wanneer beide ouders samen een goed schenken met voorbehoud van vruchtgebruik, zal het de wens zijn dat de langstlevende het vruchtgebruik alleen kan verderzetten. Het is dus niet de bedoeling dat de langstlevende zich bij overlijden van de eerststervende plots beperkt ziet tot de helft van het vruchtgebruik. Als schenker kunt u daarom in de schenking met voorbehoud van vruchtgebruik een aanwas van het vruchtgebruik opnemen ten voordele van de langstlevende schenker. Het is mogelijk om het vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende als een last ten aanzien van de begiftigde kinderen te formuleren. In beide gevallen – aanwas of last – aanvaarden de fiscale Administraties dat deze overdracht ten voordele van de langstlevende vrij van erfbelasting kan plaatsvinden. Wat fiscaal gezien wel vermeden moet worden, is de schenking met voorbehoud van vruchtgebruik met uitdrukkelijke

afstand van vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende schenker- vruchtgebruiker.

Sinds de invoering van het nieuwe goederenrecht op 1 september 2021, wordt de aanwas ten voordele van de langstlevende vruchtgebruiker ook wettelijk voorzien (art. 3.141, lid 4 BW). Ook deze overgang van vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende schenker gebeurt vrij van erfbelasting. Waarom dan toch nog de moeite doen om een conventionele aanwas van vruchtgebruik te voorzien in de schenking? Omdat u dan zelf ook een aantal voorwaarden kunt koppelen aan dit vruchtgebruik. We denken aan de mogelijkheid voor de langstlevende om het vruchtgebruik te laten omzetten in een lijfrente (bv. om financiële redenen), of een ontbindende voorwaarde als de langstlevende ouder een nieuw huwelijk zou aangaan.

Eén schenker

Wat als het te schenken goed slechts eigendom is van een van beide ouders? Dan kan er natuurlijk geen aanwas van vruchtgebruik voorzien worden, noch een last om het deel vruchtgebruik van de andere schenker af te staan. Wel kan de schenkende ouder in dat geval voorzien in de terugval van het vruchtgebruik: het vruchtgebruik dat hij zich heeft voorbehouden, zal in dat geval toekomen aan de andere ouder, die zelf dus geen schenker was. Voor de schenking van onroerende goederen is het fiscale gevolg van zo'n terugval in de drie gewesten dezelfde: deze zal belast worden in de schenkbelasting/schenkingsrechten.

De schenking van roerende goederen met voorbehoud van vruchtgebruik en terugval van vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende die geen schenker is, is fiscaal verschillend in ieder gewest. In het Vlaams gewest zal de terugval van het vruchtgebruik belast worden in de schenkbelasting (art. 2.7.1.0.3., lid 2 VCF). In het Waals gewest is de terugval onderworpen aan successierechten en kan dus beter een WTOV overwogen worden (zie hierna). In het Brussels

gewest, dan zullen er schenkingsrechten verschuldigd zijn op de terugval.

Wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik

Alsof het nog niet complex genoeg is, heeft de wetgever in 2018 ook het wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik, afgekort het WTOV, ingevoerd. Hiermee wilde de wetgever de zekerheid inbouwen dat als een gehuwd persoon een schenking zou doen met voorbehoud van vruchtgebruik, de langstlevende echtgenoot, die reeds echtgenoot was op het moment van de schenking, dat vruchtgebruik automatisch zou verkrijgen (art. 4.18 BW). Helaas is dit WTOV in het Vlaams gewest onderworpen aan erfbelasting, en dit in tegenstelling tot in de twee andere gewesten.

Daarom lijkt het ook raadzaam om dit WTOV, althans in het Vlaams gewest expliciet uit te sluiten, bijvoorbeeld bij testament. Immers, als u het vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende schenker als een last heeft bedongen in de schenkingsakte, riskeert dit WTOV voorrang te hebben op de in de schenking bedongen last. Het is immers geen uitgeklaarde zaak of de wettelijke aanwas van het vruchtgebruik voorrang heeft op het WTOV. Dit zou willen zeggen dat de aangroei van het vruchtgebruik alsnog belast zou worden in de erfbelasting, en dat bovendien de voorwaarden van het vruchtgebruik voorzien in de schenkingsakte niet van toepassing zouden zijn.

> Schenkt u als ouders aan uw kinderen met voorbehoud van vruchtgebruik, dan kunt u voorzien dat de langstlevende ouder het vruchtgebruik na overlijden van de eerststervende verder kan genieten. Schenkt u samen, dan voorziet u in de schenking een aanwas of last ten voordele van de langstlevende schenker. De aanwas of last van het vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende zal niet belast worden in de schenk- of erfbelasting. Voor alle zekerheid sluit u ook het best de toepassing van het WTOV uit bij testament.

> Bent u als ouder echter alleen eigenaar van een goed dat u wilt schenken met voorbehoud van vruchtgebruik, en wilt u de andere partner dit vruchtgebruik gunnen bij uw overlijden, dan moet u een terugval voorzien in de schenkingsakte. Althans in het Vlaams gewest, waar deze terugval belast zal worden onder de schenkbelasting. In het Waals en Brussels gewest, lijkt het fiscaal gezien interessanter te zijn om gebruik te maken van het WTOV (tenzij de schenker nadien zou 'emigreren' uit het Brussels gewest).

Tim Roovers

Advocaat-vennoot

Sansen International Tax Lawyers

Ervaren Bedrijfsleider PRO - nr. 1
17 maart 2023